

GÜLTEKİN SÂMANOĞLU'NUN ŞİİRİNİN KAYNAKLARI

*Yaşar ŞİMŞEK**

ÖZET

Hisar grubunun önemli simalarından biri olan Gültekin Sâmanoğlu, 1927-2003 yılları arasında yaşamış, düz yazılarından ziyade şiirleri ve şairliğiyle tanınan bir isim olmuştur. *Çınaraltı* dergisinde çıkan “O Kadın” şiiri ile dikkatleri çeken şairin, şiir ve yazıları *Hisar* başta olmak üzere, *Türk Edebiyatı*, *Çağrı*, *Türk Dili*, *Millî Kültür* gibi tanınmış ulusal dergilerde yayımlanmıştır.

Bu çalışmada, Türk edebiyatında hatırı sayılır bir yeri olan “Hisar Topluluğu”na mensup şairlerden Gültekin Sâmanoğlu’nun şiirine kaynaklık eden unsurlar üzerinde durulmuştur. Öncelikle şairin ailesi, çocukluk, gençlik ve okul günleri ile sosyal hayatının şiirlerine tesiri anlatılmıştır. Ardından etkilendiği hocalar, okuduğu veya örnek aldığı şairler belirtilerek bu şahsiyetlerin şiirleriyle bağlantısına işaret edilmiştir.

Ayrıca, şairin hastalığından kaynaklanan ve psikolojisini etkileyen durumlara şiirlerine yansıyan yönüyle değinilmiştir. Son olarak da, Türk tarihi, Anadolu coğrafyası, din, halk şiiri ve kültürü, batı şiiri gibi genel kültür ve edebî kaynaklarının Sâmanoğlu’nun şiirlerindeki yeri ve rolü üzerinde durulmuştur.

Anahtar kelimeler: Gültekin Sâmanoğlu, Türk şiiri, kaynaklar, metinlerarasılık, şair.

THE RESOURCES OF GÜLTEKİN SÂMANOĞLU’S POEM

ABSTRACT

Gültekin Sâmanoğlu, affiliated with the Hisar echole, lived between 1927 and 2003, was a Turkish writer who is mostly known with his poems. He drew attention with his poem titled “That Woman (O Kadın)”, published in *Çınaraltı* journal, and later his work published in several established national journals, such as *Hisar*, *Türk Edebiyatı*, *Çağrı*, *Türk Dili*, *Millî Kültür*.

The topic of the current study is the grounds of Gültekin Samanoğlu’s work that is an important part of the Hisar echole that has a dominant place in Turkish literature. First, the influences of poet’s family life, childhood, youth, student life and social life on his poems are searched. Later, possible mentors from his educational background that had an influence on his work, poets that he read often or followed his/her footsteps are discussed and the connection with his work is established through concrete examples.

* Arş. Gör., Gaziosmanpaşa Ü. Eğt. Fak. Türkçe Eğt. Böl. El-mek: bilgehan83@hotmail.com

In addition, the disease caused by the poet and his poems reflected aspects of the psychology of situations that affect mentioned. Finally, Turkish history, the Anatolian geography, religion, folk poetry and culture, such as the western poetry the place and role of the general culture and literary sources in his poems focused on Samanoğlu's.

Key words: Gultekin Samanoğlu, Turkish's poetry, sources, intertextuality, poet.

Giriş

Bir şairinin şiirlerini değerlendirirken, onun şiirlerinin çıkış noktasını ve doğuş serüvenini de bilmek gerekir. Birçok şair şiire dair görüşlerini ve şiir anlayışlarını “poetika” adını verdikleri yazılarda/metinlerde ifade etmişlerdir. Bazı şairler ise bir grup, topluluk ya da akım etrafında birleşerek ortak bir şiir anlayışı çerçevesinde şiirlerini kaleme almışlardır. Bunun yanında kimi şairler ise şiirleriyle ilgili düşünce ve değerlendirmelerini belirtmekten kaçınmışlar veyahut gerek duymamışlar, değerlendirmeleri okuyucuların/eleştirmenlerin takdir ve ilgilerine bırakmışlardır.

Cumhuriyetin ilanından dört yıl sonra, 12 Kasım 1927'de Konya'da dünyaya gelen Gültekin Sâmanoğlu, mensubu olduğu Hisar topluluğunun edebiyat anlayışı çerçevesinde şiirlerini kaleme almıştır. *Hisar* dergisi etrafında doğup gelişen bu anlayışı; “*sanat eserini propaganda aracı olmaması; batının bir kopyası olmaktan ziyade millî bir karakter taşıması; eskiyle bütün bağları koparıp soysuzlaşmak ve eskiyi körü körüne taklit etmek yerine yeniliğin eskiden güç alarak oluşturulması; yaşayan canlı bir Türkçe'nin edebiyat dili olması*”¹ şeklinde özetlemek mümkündür.

Gültekin Sâmanoğlu'nun şiirlerinin poetik boyutunu oluşturan bu anlayış dışında bir de şairin doğduğu ve yetiştiği çevre, okuduğu ve etkilendiği edebiyatçılar, örnek aldığı şairler, öncelik verdiği değerler ve etkisinde kaldığı birtakım unsurlar da olmuştur. Bir şairinin eserlerine temel oluşturan bu hususlar şiirlerin söylenmesinde/yazılmasında bir olgu olarak karşımıza çıkar. Aile, sosyal muhit, okul ve arkadaş çevresi, okunan kitaplar/eserler, örnek alınan şahsiyetler ve mensubu olduğu kültürden gelen birtakım değerler/unsurlar bir şairin şiirlerine hem kaynaklık eden hem de yansıyan özelliklerin başında gelmektedir. Mehmet Önal, ‘Yeni Türk Edebiyatı’nın kaynaklarını açıklarken şöyle bir değerlendirmede bulunur:

“*Bir milletin meydana getirdiği edebiyatın kaynaklarından bahsederken, edebî eserlerin hangi menşe'e uzandığı, târihî gelişme içinde hangi medeniyetlerinden ve kültürlerden izler taşıdığı, hangi muhitlerin cereyanından etkilendiği gibi meseleler önem kazanır. Edebî metinlerde ortaya çıkan insan anlayışının, tabiat görüşünün, eşyaya bakışın kısaca hayatı algılayışın özelliklerini inceleyerek, sanatçıların hangi temel eserlerden etkilendiğini anlamaya çalışmak da, o edebiyatın kaynağına yönelmek içinde düşünülmelidir.*”²

Yukarıdaki bilgiler ışığında ifade etmeye çalışırsak, şiir yazmanın belli bir bilgi ve birikim gerektirdiği, bir şairin şiirlerini yazarken birtakım kaynaklardan beslendiği gerçeği yadsınamaz. Bu yönüyle, Sâmanoğlu'nun şiirinin kaynaklarına yönelmek, onun şiirlerinin örneklerle ele alınması ve Türk şiirindeki yerinin belirtilmesi açısından önem taşımaktadır.

¹ Öztürk Emiroğlu, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Hisar Topluluğu ve Edebî Faaliyetleri*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2000, s. 47-48.

² Mehmet Önal, *Yeni Türk Edebiyatı I*, 3. bsk., Akçağ Yay., Ankara 2008, s. 169-170.

Asıl adı Gültekin Samancı olan şair, şiirlerinde ve edebiyat çevresinde Gültekin Sâmanoğlu adını kullanmış ve bu isimle tanınmıştır. Bunun yanında 1948'den önce bazı dergilerde (*Nilüfer*, *Büyükçağ*) yayımlanan şiirlerinde ("Ebediyet Yolcusu", "Hakikat", "Hücum Şarkısı") Gültekin Samancı adını da kullanmıştır. Şairin o yıllarda askerî okulda öğrenime devam etmesi, müstear bir imza ile yazmasına sebebiyet vermiştir.

Gültekin Sâmanoğlu, ilk olarak *Çınaraltı* dergisinde "O Kadın" şiiri ile adını duyurmuş, iki şiir kitabı *Alacakaranlık* ve *Uzun Vuran Gölge*, yüz elliye yakın şiiriyle Türk edebiyatındaki/şiirindeki yerini almıştır. Sâmanoğlu, şiirin dinin, kültürün, hislerin, hayatın, insanın tesiriyle yazıldığını ve kendi milliyetini taşıdığını belirtir. Şiirlerini nasıl yazdığı konusunda; "Bence şiir yazmanın belli bir şekli ve şartı yoktur. Hayatın içerisinde bir olay, bir görünüş, bir duyuş benim şiir havasına girmemi sağlayabilir. Havasına girdiğim her şeyin şiirini yazmam da mümkün olmayabilir"³ demektedir.

Bu ve benzer görüşlerden yola çıkarak onun şiirlerinin çıkış noktasını tespit etmek ve şiirinin kaynaklarına yönelmek önemlidir. Bunun yanında, Sâmanoğlu'nun şiirlerine kaynaklık eden unsurları, değerleri ve isimleri gerek şiirlerinden hareketle gerekse kendisiyle yapılan söyleşi ve mülâkatlardan çıkarmak mümkündür. Yine hayatı, şiir kitapları ve şiirleri hakkında yazılan yazılar, yapılan yorum ve değerlendirmeler onun şiirini etkileyen hususlara ve kaynaklara eğilmemiz açısından yol gösterici olacaktır.

A- Çevre Olarak Şiirinin Kaynakları

1. Aile Çevresi

Pek çok şair gibi Gültekin Sâmanoğlu da, şiire daha çocuk denilecek yaşlarda heves duymuş, dede ve ninelerinden dinlediği manzum masal ve hikâyeler onda şiire karşı alaka uyandırmıştır. Kendisine ilk şiir zevkini aşılayanların başında halası gelir.

"Avluda güvercin uçursam,
Erik satmaya gitse Dedem.
Sapan taşıyla serçe vursam,
Bağrına bassa Hala-Annem;
Avluda güvercin uçursam."⁴

mısralarının yer aldığı "Hatırladıkça" şiirinde aile büyüklerinden gelen tesirin izleri görülmektedir. Halasının yanında geçen çocukluk yıllarında ondan dinlediği masallar, edebiyata ve şiire ilgisinde etkili olmuştur. Bunun yanında dedesinin zaman zaman söylediği tekerlemeler, sorduğu bilmece, esprili şakalar, mizacına ve günün konularına uygun beyitler, yer yer ezbere okuduğu manzum halk hikâyeleri de şiir zevkinin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Şair de şiirle ilk münasebetini; "Tam anlamı ile Osmanlı hanımı iki ninem, espri dolu dedemin üzerimdeki etkileri inkâr edilemez. Bana 'şiir yaz' dememişlerdir. Fakat dinlediğim masallar, halk hikâyeleri ve bunlar arasındaki maniler, ister istemez şiir cevherinin yoğunlaşmasında etkili unsurlar olmuştur"⁵ diyerek ifade etmiştir. Başka bir söyleşisinde ise; "Efendim masallarla başlar bu hikâye, çocuk kulaklarıma dolan masallarla. Anneannemin, ninemin, halaannemin ve annemin anlattıkları masallarla"⁶ demektedir. Okuma-yazmayı öğrendikten sonra en çok ilgi duyduğu, küçüklükte dinlediği manzum bilmece,

³ Ümmühan Memiş, "Bütün Yönleriyle Şair Gültekin Sâmanoğlu", *Tarla*, S. 9, 1992, s. 5.

⁴ Gültekin Sâmanoğlu, *Alacakaranlık*, Hisar Yay., Ankara 1970, s. 127.

⁵ Mehmet Nuri Yardım, "Babam Şiiri Ezberletirdi", *Türk Edebiyatı*, S. 317, Mart 2000, s. 50.

⁶ Mehdi Ergüzel-İsa Kocakaplan, "Gültekin Sâmanoğlu İle Şiir Üzerine Sohbet", *Türk Edebiyatı*, S. 154, Ağustos 1986, s. 43.

masal ve hikâyelerin yer aldığı kitaplardır. Çocukluk günlerinin samimi havasını yansıtan “Hatırladıkça” şiirinde, bu özellikleri şöyle dile getirmektedir:

*“Minnacık elimin tuttuğu
Kalem, defteri şi’rle delse.
Ve masalların uyuttuğu
Çocukluğum yeniden gelse...”⁷*

Babasının yaşına ve seviyesine uygun seçip ezberlettiği ve topluluk karşısında okuttuğu şiirler, Sâmanoğlu’nun şiiri sevmesi ve şiir yazması açısından bir basamak teşkil etmiştir. Bunun yanında annesi onun için, babasını genç yaşlarda kaybettiğinden dolayı her an teselli kaynağı olmuş, babasının acısını onunla avutmuştur. Böylelikle annenin taşıdığı değer, şiirleri için bir esin kaynağı olmuştur. “Ayakta” şiiri annesine beslediği sevginin göstergesidir:

*“Dualarındı bizi büyüten
Ak saçlarınla aydınlanırdık
Soframızın beti bereketi
Bacamızda türüm türüm tüten
Ateştin, hiç sönmezsin sanırdık.”⁸*

Barınma ve kalacak yer sorunundan dolayı ortaokula sıkıntılar içinde başlamış, birinci sınıfı Konya’da bir akrabasının yanında, ikinci sınıfı ise İstanbul’da dayısının yanında kalmak suretiyle bitirmiştir. İstanbul’da geçen bir yıl zor ve buruk olsa da ona yepyeni ufuklar açmıştır. İlk defa denizi, vapurları, tramvayları görür. Çok şiddetli ve soğuk kış günleri, vesikayla alınan ekmekler, soğuk ve ıslı odalarda hem ders çalışmak hem de anne-baba hasreti çekmek ona zor gelir. Şair çocukluk günlerinin bu hüznü tablosunu “Gurbet Akşamları” şiirinde adeta yeniden yaşar:

*“Hayaller görür gibi olurum,
Bir acı akar içime, ince..
Gurbetin renksiz akşamlarında
Bir şeyler düşünürüm; delice...
(...)
Zor yalnızlığın büyük acısı,
Hele ilk gurbetin ilk sancısı
Ben, bu insanların yabancıısı
Hayalle avunurum sâdece...”⁹*

Yaşar Faruk İnal, onun şiiriyle yaşamı arasındaki bağlantıya dikkat çekerek, “*Gültekin Samancı, özel hayatı ile de şiirlerindeki duru-sıcak duyguların, içtenliği insanıdır.*”¹⁰ demekte, bu hususun da daha ilk şiirlerinden itibaren eserlerine yansıdığı görülmektedir. Bilhassa ailesi ve aile

⁷ Gültekin Sâmanoğlu, *age*, s. 128.

⁸ Gültekin Sâmanoğlu, *Uzun Vuran Gölge*, Baha Matbaası, İstanbul 1983, s. 61.

⁹ Gültekin Sâmanoğlu, “Gurbet Akşamları”, *Hisar*, S. 26, Haziran 1952, s. 10.

¹⁰ Yaşar Faruk İnal, “Gültekin Samancı”, *Gerçek gzt.*, 19 Ocak 1988.

çevresi onun şiirlerinin önemli kaynaklarından. Orhan Okay'ın “Gültekin Sâmanoğlu'nun Alacakaranlık kitabının “Bir Yastıkta” bölümündeki hemen bütün şiirleri aile mutluluğunu yansıtan duygularla yüklüdür”¹¹ tespiti önemlidir. “Çocuk”, “Boş Üzüntü”, “Suadiye’de Yaz”, “Bir Resimde Üçünüz” gibi şiirler aile saadetini gösteren ve ev içi ortamının sıcak, samimi havasını yansıtan şiirlerdir. “Boş Üzüntü” şiirindeki, aşağıya aldığımız dörtlükler aile ortamının şiirlerine kaynak olarak yansımalarının güzel bir örneğidir:

“Bir varmış bir yokmuş masallar gibi

Hani ömür boyu hayallediğim:

Evimiz, çocuklarımız, aşkımız;

Bunlar birer birer gerçek değil mi?

(...)

Demek ki derdimiz herkesin derdi;

Aynı minval üzere geçince yıllar

Bizi eritecek bu boş üzüntü,

Huzur getirecek o derin sevgi...”¹²

Aile çevresi, Sâmanoğlu'nun şiirlerinin çıkış noktası olması ve kaynaklık etmesi açısından önemlidir. Hem anne hem de baba tarafından kültürlü ve okur-yazar bir ailede yetişmesi onun kitap okumaya, edebiyata ve şiire ilgisinde etkili olmuştur. Büyüklerinden duyduğu, dinlediği manzum söyleyişler ve ifadeler de şiirlerinin doğuşuna zemin hazırlamıştır. Kısacası şair, ilk şiir bilincini ve zevkini bu çevreden almıştır.

2. Okul Çevresi

Gültekin Sâmanoğlu'nun şiire ve edebiyata ilgisinde, öğretmenlerinin ve okul çevresinin katkısı önemlidir. Bu açıdan okul çevresi de onun şiirlerine kaynaklı eden yönüyle değerlendirmek yerinde olur. İlkokula babasının görev yaptığı Çumra ilçesinde başlayan Sâmanoğlu, babasının tayininin Konya'ya çıkması üzerine üçüncü sınıfa buradan devam eder. Kitap ve musikiyle ilkokulun ilk yıllarında öğretmeni ve ailesi vasıtasıyla tanıştığını ifade eden Sâmanoğlu, anılarından “İlkokulun son üç yılını Konya'da okudum. İyi bir öğretmenim, kitap sevdiiren birkaç arkadaşım vardı”¹³ diyerek bahsetmektedir.

İlkokula başlamadan önce masallar dinleyerek büyüyen, şiirler ezberleyen Gültekin Sâmanoğlu, ilkokula birlikte önce manzum-nesir karışık halk hikâyelerine merak sarmıştır. Ders kitapları başta olmak üzere her basılı kâğıtta şiir aradığını söyleyen şair, ortaokul sıralarında sevdiği/beğendiği şiirleri not ederek birkaç defter tuttuğunu da belirtmektedir.¹⁴

¹¹ Orhan Okay, **Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı**, Dergâh Yay., İstanbul 2005, s. 250.

¹² Gültekin Sâmanoğlu, **Alacakaranlık**, s. 61-62.

¹³ Mehdi Ergüzel-İsa Kocakaplan, **agy**, s. 43.

¹⁴ **Agy**, s. 43.

Konya’da ilkokul üçüncü sınıftan itibaren öğretmeni olan Jale Gürcan’ın cesaret verici konuşmaları ve desteğiyle şiire ilgisinin devam ettiğini¹⁵ belirten Sâmanoğlu’nun, o günlerden itibaren şiirle temasının daha farklı bir boyutta geliştiği söylenebilir. Hocasının yönlendirmesi ve tavsiyeleri ile kendine güveni artar. Okul defterlerinin arka sayfalarında kısa mısraı karalamaları yapar ve herkesten gizlediği küçük boy defterlere hislerini manzum şekilde not eder. Bunun yanında şairin, şiire ne zaman başladığı ile ilgili bir soruya; “Ortaokul ve lise sıralarında karaladıklarımı bir yana bırakıyorum. Liseyi bitirip yüksek öğrenim için Ankara’ya geldiğim 1947 yılını, yani çeyrek yüzyıl önceyi, şiire giriş tarihim olarak söyleyebilirim”¹⁶ diye cevaplandırması okul yıllarındaki kalem denemelerini önemsemediğini gösterir.

Gültekin Sâmanoğlu’nun şiirle olan münasebetinde önemli bir katkısı olan diğer kişi ise İstanbul’daki ortaokulda Türkçe derslerine giren hocası *Rıfka Melül Meriç*’tir. Aynı zamanda bir şair olan hocasının kendisine şiir yolundaki katkılarını:

“Ortaokulun ikinci sınıfını İstanbul’da okumuştum. İlk defa görüyordum denizi, vapurları, tramvayları. Çok şiddetli bir kış, vesikayla yenen ekmeğe, soğuk odada hem ders çalışmak, hem de aile hasreti. Türkçe dersinde durmadan kelime yazdırıran bir öğretmen: Rıfka Melül Meriç. O soğuk odada, elbise ile girdiğim yatağın içinde, yazdırılan kelimelerden yeni kelimeler üretmeye çalışıp: süslü süslü cümleler (belki de mısralar) kurarak hep iyi günleri beklemek”¹⁷

diyerek ifade eder. Kelime çoğaltma ödevleri onun yeni kelimeler öğrenmesinde yardımcı olmuş, kelime dağarcığını geliştirmesine ve az da olsa şairliğine zemin hazırlamıştır. “Daha Ne Oldu Ki” şiiri gençlik günlerinin acemi ve buruk havasını yansıtır:

“Hani isteklerin giyinmediği,
Delişmen gözlerinden utandığın,
Beceriksiz ellerine küstüğün.

Açarsın ilk hevesle başladığın,
Gözyaşıyla ıslattığın defteri;
Titreyen parmaklarında kırılır
Gençliğine dönen kır çiçekleri.”¹⁸

1943 yılında ortaokulu bitirip Konya’da bulunan Kuleli Lisesi’ne kaydını yaptıran Sâmanoğlu, çalışkanlığı ve şiire merakıyla dikkatleri çeker. Edebiyat dersleri, en çok sevdiği ve alaka gösterdiği derstir. Edebiyat öğretmeni olmayı çok istemiş, bu durum içinde bir ukde olarak kalmıştır. Zira Sâmanoğlu, ülkenin maddi açıdan oldukça zayıf olduğu ve halkın yoksullukla mücadele ettiği, savaş sonrası bir dönemde çocukluk ve gençlik yıllarını geçirmiştir. Orta halli bir memur çocuğu olmasına rağmen, öğrencilik yılları sıkıntılı geçmiş, bu zorluklar onun askeri okula kaydolmasına sebep olmuştur. Kişiliği ve şair mizacıyla tamamen ters bir alanda eğitimini devam ettirmesi onun şairliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Hatta askeri lisede iken edebiyat okumak istemiş ancak bu mümkün olmamıştır. Kendisi bu durumu şöyle ifade eder:

¹⁵ Münir Ekiz, “Sanatçılarımız Konuşuyor: Gültekin Sâmanoğlu”, *Meş’ale*, S. 22-23, Temmuz-Ağustos 1978, s. 12.

¹⁶ Pakize Kutlu, “Sanatçılarla Konuşmalar”, *Son Havadis gzt.*, 19 Şubat 1972.

¹⁷ Münir Ekiz, *agy*, s. 12.

¹⁸ Gültekin Sâmanoğlu, *Alacakaranlık*, s. 49-50.

“Kuleli Lisesi son sınıfındayım, anladım ki ben subay olamam. Edebiyat hocama yalvardım, bana askeri edebiyat öğretmeni olmamı söyledi. Dil Tarih Fakültesi'nde askeri öğrenci olarak okumak için Ankara'ya mektup yazdım. Cevap; ordunun subaya olan ihtiyacından dolayı, fakültele hâkim, doktor, öğretmen olmak üzere sivil liselerden talebe alınacaktır. Üzüntü aldı beni. Mektebe girdim diye nasıl sevindiysen, Dil Tarih'e gidemedim diye o kadar üzülüm.”¹⁹

Gültekin Sâmanoğlu'nun edebiyata ve şiire olan merakı, subay yerine öğretmen hem de edebiyat öğretmeni olmak istemesi bizlere nasıl bir karaktere sahip olduğuna dair fikir vermektedir. Çok istemesine rağmen fakülteye gitme konusunda olumsuz cevaplar alan şair, hayal kırıklığına uğrar. “Geçmiş karşıma bütün üzüntüler,/Kırk yıllık dost gibi yüzüme güler,/Velhâsıl her şey aksi, her şey yarım”²⁰ gibi söyleyişler böyle etkilenmelerden doğmuştur. Daha gençlik günlerinde karşılaştığı bu olumsuz durumlar, onda ister istemez çevresine karşı bir küskünlüğe ve içine kapanık bir mizacın oluşmasına zemin hazırlar. Bu tesirler şiirlerinde karamsar bir ruh haliyle karşımıza çıkar. “Üzüntülü Yolculuk” şiiri de bu türden bir psikolojinin dışavurumudur:

“Ne fayda umulur zorla çıkılan

Manasız, ümitsiz yolculuklardan.

(...)

Sevdiklerin dizilirler önüne

Tutamaz havaya kalkan ellerin,

Boşa aradığın sevinç yerine

Gözlerini kaplar bir garip buğu.”²¹

Gültekin Sâmanoğlu'nun öğretmenleri ona okuma zevki aşlamaları ve okuma alışkanlığı kazandırmaları açısından önemlidirler. Ondaki yeteneği görmeleri ve onu bu doğrultuda yönlendirmeleri hasebiyle katkıları yadsınamaz. Yatılı okul şartlarının ve ailesinden uzakta geçen okul günlerinin kişiliğine ve ruh haline yansımaları şiirleri için birer kaynaktır. Okul çevresinin bu ve benzer yönleri ile şiirleri için bir etkilenmeyi meydana getirdiği görülmektedir.

3. Doğup Büyüdüğü ve Yaşadığı Çevre

Gültekin Sâmanoğlu'nun şiirlerinin oluşumunda doğup büyüdüğü, okul yıllarının geçtiği ve çalışma hayatını devam ettirdiği yerlerin de tesiri önemlidir. Çocukluk günlerini ve okul yıllarını geçirdiği Konya'nın küçük ilçe ve kasabaları yanında, Ankara ve İstanbul gibi şehirler şairin kişiliği, mizacı ve şiirleri üzerinde etkili olmuştur. Bunun yanında ailesinden veya memleketinden uzakta kaldığı, yalnız başına yaşadığı şehirler ve ülkeler de şiirlerine kaynaklık eden mekânlar arasında yerini almıştır.

Her şairin/yazarın doğdukları yerler hayatlarında önemli bir yere sahiptir. Zira her yerin kendine özgü havası, toprağı, kokusu, yaşam tarzı insanı doğrudan etkiler. Sâmanoğlu'nun dünyaya gözlerini açtığı mekân ve onun atmosferi şiirleri için bir çıkış noktasıdır. Gültekin Sâmanoğlu da çoğu şair gibi doğduğu, büyüdüğü ve içinden geldiği çevreye içten bir muhabbet ve ilgiyle bağlılık

¹⁹ Ahmet Ersöz, “Gültekin Sâmanoğlu İle Zaman Sohbetleri”, *Zaman gzt.*, 18 Mart 1990.

²⁰ Gültekin Sâmanoğlu, *Alacakaranlık*, s. 14.

²¹ *Age*, s. 71.

duyar. Onun için; “*Asker, şair, yönetici Samancı, kelimenin tam anlamıyla bir ‘Konya sevdalısı’ idi. Her platformda Konya’yı gündemin en başına getirir, sevgisini türüm türüm ifade ederdi*”²² denilmektedir. Yine şair, uzun yıllar İstanbul’da yaşadığından “gündüz hayalinde, gece düşünde” yetiştiği, çocukluğunu geçirdiği yerleri özler ve sayıklar. Kendi gurbet elde olmasına karşılık, kalbi/gönlü “sıla” olarak adlandırdığı Konya ve çevresi ile birliktedir.

Sâmanoğlu için Konya, Anadolu’yu ve Anadolu insanını yansıtan, kulaklarda eksilmeyen ezan sesleri, sefaletler, hevesler ve hayaller ile şairin mesut çocukluk günlerini geçirdiği yerdir. Şairliği ve şiirleri üzerinde önemli katkısı olan Konya ve çocukluğunu geçirdiği Çumra ilçesi ilklerin vuku bulduğu mekânlardır. Bir bakıma, şiirinin kıpırdanışı, ibda yeridir. “Konya Ovasında Güz Akşamı” şiirinde de bu güzelliğin uyandırdığı hisleri görmek mümkündür:

*“Konya ovasında güz akşamı
Gökyüzü, sırçadan koskoca bir tas,
Ama rahat, ama uzak, ama hoş.
Konya ovasında güz akşamı
Susmayı öğreten duygular sarhoş
Ve kıraç tarlalar; içimde nadas.*

*Orta Anadolu’nun ortasında
Ova göklerinin bir yanı kara,
Öte yanı renk sağnağı, ibrişim,
Orta Anadolu’nun ortasında
Bir yeni dünyaya girip, bitmişim...
Ve, ruhum renkleri saran makara.”*²³

Sâmanoğlu, Konya’da doğmuş olmakla, o topraklara bağlılığıyla övünür ve duyduğu mutluluğu mısralara döker. Kısacası şiirin ana damarlarından biri Konya ve çevresidir.

Sâmanoğlu’nun şiirlerinde Konya’nın yanı sıra daha sonraki dönemlerde çalışma hayatını sürdürdüğü Ankara ve İstanbul gibi şehirlerin de şiirleri için kaynak teşkil ettiği görülür. “O Şehirde Kaldı” şiirinde bu kentlerin etkisi ve izleri vardır:

*“İstanbul’u özleyiş, yok mu ki bundan böyle?
Bundan böyle, sebepsiz gücenmeler de bitti.
Ve gitti avucumdan, ama nasıl da gitti;
Şair olduğum, subay olduğum şehir, öyle.
Bundan böyle doğduğum yer
Ve Ankara, özlenir de
Ye her şeye başlayış, kaldı ya o şehirde.*

²² Rıdvan Bülbül, “Gültekin Samancı’yı da Kaybettik”, *Yeni Meram gzt.*, 14 Nisan 2003.

²³ Gültekin Sâmanoğlu, *Alacakaranlık*, s. 25-26.

*İstanbul'la sevişmek, yok mu ki bundan böyle,
Bundan böyle pişmanlık, büyük aldanış mı var?
Ve duyar üzüntümü, ama nasıl da duyar;
Koca olduğum, baba olduğum şehir, öyle.
Bundan böyle Konya yolu
Ve Ankara özlenir de
Ve her şeye başlayış, kaldı ya o şehirde.”²⁴*

İstanbul, birçok yazar ve şairimizin eserlerine konu olmuş, vatanın kalbi durumunda bir yerdir. Gültekin Sâmanoğlu için medeniyetin, hoşgörünün başkenti olarak görülen bu şehir, Nedim'in cennet misali güzellik ülkesi, Yahya Kemal'in sanat abidesidir. Şair için de İstanbul'un ayrı bir değer taşıdığı ve şiirleri için önemli bir kaynak olduğu söylenebilir. Hayatının uzun bir dönemini geçirdiği bu şehir onda çok derin izler bırakmıştır. Şair, şehre olan sevgisini “İstanbul Aşkına” şiirinde şöyle ifade etmektedir:

*“Günün yorgunluğu, geçim kaygısı
Her yaşta, her yerde bitmek bilmiyor.
İstanbul'u sevmek, Tanrı saygısı
Desen de umduğun günler gelmiyor”*

*Yine geçmişten güç alıp, hevesle
Gelecek günlere yönelmek iyi.
İçinde duyduğun en güzel sesle:
Ön plânda tutmak aşkı, sevgiyi.*

*O aşkı, sevgiyi İstanbul verir
Deniziyle, ormanıya, dağıyla.”²⁵*

Sâmanoğlu, İstanbul'a olan bağlılığını ve sevgisini mısralara dökerek, güzel şehri deniziyle, tabiat güzelliğiyle, insana verdiği huzurla tekrar okura sunar. Burada olmakla yaşama sevinci bir kat daha artar. Şair için İstanbul; sanatıyla, mimarisiyle ve tarihi dokusuyla bizden parçalar taşıyacak ve her daim milletimizin ilhamıyla yoğrulacaktır. Tarihi mirası, eşsiz sanat eserleri, boğazı ve mistik tarafıyla herkesin ilgisini çeken, her insanın yaşamayı arzuladığı İstanbul, Sâmanoğlu'nun şiirleri için kayda değer bir kaynaktır.

Gültekin Sâmanoğlu, 1952 yılının Mart ayında Almanya'nın Frankfurt yakınlarında bulunan Amerikan Ordudonatım Okulu'na kursa gönderilir. Burada memleketinden ve sevdiklerinden ayrı kalmanın üzüntüsü ve acısı şiirlerine “yalnızlık ve gurbet” temaları olarak yansımıştır. Gurbette geçirdiği zamanlar ve yaşadığı mekânlar şiirleri için anılması gereken bir

²⁴ Age, s. 77-78.

²⁵ Age, s. 29-30.

kaynaktır. Şairin 1952’de yazmış olduğu “Gölge” şiiri içinde özlemin, gurbet acısının, yalnızlığın, öksüz kalışın derinden hissedildiği; vatandan uzak oluşun doğurduğu bir hüznün vardır:

“Gurbet akşamlarını duyduğum ilk gün

Bir gölge belirdi ıssız odamda,

Simsiyah elleri sanki yakamda...

Acısını duymak binbir ölümün

Daha zor değildi bu gölge kadar;

Bitmez tesellisi öksüzlüğümün

Şimdi uzaklarda, hem de ne kadar?”²⁶

Kısacası, yaşadığı mekânlar ve bu mekânların yansımaları şiirleri için birer kaynaktır. Sâmanoğlu’nun Konya, Ankara ve İstanbul gibi şehirlere olan sevgisi birçok şiirinin kaynağını oluşturmaktadır. Gültekin Sâmanoğlu şiirlerinde, bu şehirlerin çeşitli güzelliklerinden ve özelliklerinden bahsederek, oralarda yaşayan halkın durumunu, insanlara karşı duyduğu sevgiyi ve bu şehirlerin vatan için taşıdığı değeri mısralara dökmüştür.

B- Okuduğu Kitaplar ve Etkilendiği Şairler Açısından Şiirinin Kaynakları

Gültekin Sâmanoğlu, küçük yaşlarda ailesi ve öğretmenlerinin telkinleriyle okuma alışkanlığı edinir. Başlangıçta, manzum bilmece ve hikâye kitapları okuyarak edebiyatı sevmeye başlar. Okul yıllarından itibaren de antolojiler ve şiir kitapları ile tanışır. Ortaokul sıralarında daha çok milliyetçi şairler ve bilhassa Namık Kemal ve Yahya Kemal hayranıdır. Yahya Kemal’in şiirlerini ve beraberinde İstanbul’u tanıdıkça onun kitaplarını elinden düşürmez olmuştur. Bu şiirleri, okudukça okuyası geldiğini belirten Sâmanoğlu, onun şiirlerindeki tarih ve mazi fikrine hayranlık duyduğunu ifade etmektedir.

Lisede en sevdiği ders edebiyattır. Sömestir tatilleri, onu edebiyata ve şiire daha da yakınlaştırır. İki haftalık tatilde hem kış şartlarından hem de parasızlıktan ailesinin yanına gidemeyen Sâmanoğlu, bu tatili okulun kütüphane odasında kitap okuyarak geçirir. Biyografi kitapları, hikâyeler, romanlar derken kendini şiir kitaplarının arasında bulur. Böylelikle edebiyata, şiire ve kitaplara karşı ilgisi/hevesi daha o yıllarda kendini gösterir. Sâmanoğlu, o yıllara dair anılarından şöyle bahseder:

“Okul kitaplığı, tatil boyunca ayrılmadığım tek yer olmuştu. Eserini okuduğum şairin, yazarın biyografilerini de merak etmeye başlamıştım. Biyografilerden, hoşlandığım sanatkârın öteki eserlerinin haberini alıyor, onları da arayıp buluyordum. Bu hızlı, karmakarışık (yerli-yabancı, macera romanı-aşk romanı şiir-hikâye demeden) girdiğim dünyada pek mutluydum. En çok sevdiğim ders edebiyat olmuştu. Ali Canip Yöntem’in yazdığı ders kitabımıza, ödünç aldığım üst sınıfların edebiyat kitaplarını da ekliyordum. Agâh Sırrı Levent ile İsmail Habib Sevük’ün kitaplarıydı onlar da. Bu arada sanat dergilerine alıştım. Milli Eğitim Bakanlığının o zaman yayınladığı “Tercüme” adlı dergiler, özellikle “Şiir Özel Sayısı” çok beslemiştir beni.”²⁷

Okul yıllarında bu tür okumalar, şiirinin kaynaklarının temelini oluşturur. Sâmanoğlu, yıllar sonra Münir Ekiz’e verdiği bir röportajında beğendiği ve etkisinde kaldığı isimleri; “Yunus

²⁶ Age, s. 117-118.

²⁷ Mehdi Ergüzel-İsa Kocakaplan, agy, s. 43.

Emre, Nedim, Şeyh Galip, Ömer Seyfettin, Yahya Kemal, Necip Fazıl, Cahit Sıtkı, Tarık Buğra, Feyzi Halıcı, İlhan Geçer, Mehmet Çınarlı, Mustafa Necati Karaer"²⁸ olarak belirtmiştir. Şair gerek kendisiyle yapılan konuşmalarda gerekse şiir toplantılarında şiirlerinin esin kaynağı olarak da "önce en büyük hazine halk şiirimizi, sonra divan şiirimizin ustalarını ve arkasından Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Necip Fazıl, Ahmet Muhip ve Cahit Sıtkı"²⁹ göstermektedir.

Sâmanoğlu'nun *Uzun Vuran Gölge* kitabı tanıtan Mehmet Kemal, Hisarcılardan hareketle onun etkilendiği şahsiyetler konusunda şunları söyler:

"Uzun Vuran Gölge şairini düşündüğümde hep aklıma Feyzi Halıcı, İlhan Geçer, Mehmet Çınarlı, Munis Faik Ozansoy ve öteki Hisar şairleri gelir. Ekol dememize kendini yüce sayan eleştirmenler kızmazsa, Hisarcılar, kendi aralarında, kendi estetik anlayışları içinde bir ekol gibi görünür. Hececilerden, Necip Fazıl'dan, Faruk Nafiz'den esinlenen bir şiir geleneğini sürdürürler. Edebiyatımızda bu şiir geleneğinin belirgin bir yeri vardır, yadsınamaz."³⁰

Sâmanoğlu Türk şiirindeki ve edebiyatındaki önemli isimlerden etkilenmiş, onların eserlerini okumuştur. Bu okumaları ve tesirleri metinlerarası ilişkiler bağlamında değerlendirmek de mümkündür. Beş Hececiler başta olmak üzere, Necip Fazıl, Cahit Sıtkı, Kemalettin Kamu, Arif Nihat Asya, Ahmet Muhip Dıranas gibi modern şiirimizin temsilcileri, Sâmanoğlu'nun şiirleri ve sanatçı kimliği üzerinde tesiri olan şahsiyetlerin başında gelir. Kendisiyle yapılan başka bir mülâkatta beğendiği ve eserlerini takip ettiği isimlere dair bir soruyu şu şekilde cevaplar:

"Aruz veznini bugünkü dille ve yeni bir şekilde kullanan aynı zamanda kuvvetli deneme, inceleme ve eleştirme yazıları yazan Munis Faik Ozansoy ve Mehmet Çınarlı, Türk şiirine yeni bir ses getiren Mustafa Necati Karaer. En ince duyguları yumuşak fakat yapmacıksız mısralarla işleyen İlhan Geçer ve Nevzat Yalçın ve Necip Fazıl'dan, Ahmet Muhip'e, Cahit Külebi'ye; Arif Nihat Asya'dan Feyzi Halıcı'ya, Ümit Yaşar'a, Bekir Sıtkı Erdoğan'a, O. Fehmi Özçelik ve Ayhan Kırdar'a kadar beğendiğim çok şair var. Oyun yazan olarak Turgut Özakman ve Tarık Buğra (ayrıca hikâye ve romanlarıyla) eleştirmeci olarak Ergun Sav, Ömer Atilla ve Metin And. Hikâyecilerden Ayhan Sarıismailoğlu, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Emine Işınsoy Okçu."³¹

Gültekin Sâmanoğlu'nun şiirlerinde yer yer Necip Fazıl'ın "kendi benini" yansıtan söyleyişlerden ve şiirlerinde yer verdiği/işlediği temalardan etkilendiği görülür. "Gece Yarısı Düşünceleri" bu izlerin en çok görüldüğü şiirlerden bir tanesidir:

"Bütün ömrümüzü içine alan,
O isli cam ardındaki günleri
Tekrar yaşamak işten bile değil;
Sıyrılısam bu manasız telâşlardan,
Çekilse üzerimden bu ağırlık.

Hâtıraların koyu gölgesinde
Kayboldum işte bu gece yarısı,

²⁸ Münir Ekiz, *agy*, s. 12.

²⁹ Pakize Kutlu, "Sanatçılarla Konuşmalar", *Son Havadis gzt.*, 19 Şubat 1972.

³⁰ Mehmet Kemal, "Gölgede Vurmak", *Cumhuriyet*, S. 21083, 8 Mayıs 1983, s. 8.

³¹ Gavsî Ozansoy, "Beş Kuşak Konuşuyor: Gültekin Sâmanoğlu", *Haber gzt.*, 26 Şubat 1967.

Ey sessiz sessiz uyuyan kadını;
Seni aradım yıllar ötesinde
Bakışlarımda başıboş bir çılgılık... ”³²

Gültekin Sâmanoğlu'nun beğendiği, örnek aldığı ve etkilendiği şairlerden birisi de Cahit Sıtkı Tarancı'dır. Özellikle Cahit Sıtkı'daki ölüm düşüncesinin farklı bir boyutunu şiirlerinde bulmak mümkündür. Bunun yanında söyleyiş ve şekil bakımından da Cahit Sıtkı'ya yakın özellikler göstermektedir. Mehmet Kaplan, bu etkilenmeyi ve kaynaklığı şöyle ifade eder:

“Gültekin Sâmanoğlu'nun şiirleri çıplak ve sade söyleyişi ile 1940-1950 yılları havasını taşıyor. Orhan Veli'den çok Cahit Sıtkı'ya yakın. Gültekin Sâmanoğlu da Cahit Sıtkı gibi vezne ve kafiyeye önem veriyor. Yalnız mısralarının iç yapısı ve cümlesi onunkiler kadar kıvrak değil. Cahit Sıtkı, bilhassa son devrinde halkın yalın söyleyişini, hattâ onun basma-kalıp ifadelerini örnek tutuyordu. Bu suretle o, eskilerin “sehl-i mümteni” dediği bir söyleyiş güzelliğine ulaşmıştı. Gültekin de düz, çıplak ifadeyi seviyor, fakat halkın ifade tarzını örnek almıyor. Bazı şiirlerinde kafiye yüzünden yapmacığa kaçıyor ve garip hayaller yaratıyor”³³

Şiirlerinde dış dünya ile iç dünya, madde ile ruh arasında çok sıkı bir bağ olan şairin *Uzun Vuran Gölge* kitabındaki “Korku”, “Uzun Vuran Gölge”, “Gümüş Yıl” gibi şiirler yaşlılık günlerinin tedirgin halini yansıtmaktadır. Şair, yaşlılık duygusu ve ölüm düşüncesi gibi korkulardan uzaklaşmak isterken, hayata tutunmaya çalışan yönü ile Cahit Sıtkı'yı hatırlar. Cahit Sıtkı'dan farklı olarak onda manevi ve dinî duygular daha belirgindir. Bir nevi inanç ön planda olup, çocukluk günlerinin mesut havasına sığınma vardır. “Korku” şiirinde ömrün yitip gidişine bir hayflanma söz konusudur:

“Masallar, çocuk kulaklarımda kaldı
Elime geçen en büyük değerler ufaldı
Rengi gittikçe solan, geniş yapraklı ömür
İsteklerime inat daraldıkça daraldı.”³⁴

“Geniş yapraklı ömür”ün isteklerine rağmen daralması/kısalması şaire korku vermektedir. “Solmak”, “ufalmak”, “daralmak” gibi seçilmiş ifadeler bir olumsuzluğun habercisi gibidir. “Gümüş Yıl” şiirindeki *“En temiz isteklerin özenle yaktığı mum/ Hiç sönmese, hiçbir şey erkenden söndürmesin”³⁵* mısralarında da; yakılan mum ilerleyen ömre benzetilerek, ömrün de bir mumun eriyip gitmesi gibi gelip geçtiğine işaret edilmiştir.

Yaşlanma duygusunun ve ölüm düşüncesinin en güzel işlendiği “Uzun Vuran Gölge” şiiri geri dönüşü mümkün olmayan bir yolcunun son çırpınışlarını anlatır. Ömrün son demlerine işaret eder ve insanoğlunun inişi bir daha mümkün olmayan bir yokuşa yaklaştığını hatırlar. Bu şiirde insanın kendisiyle hesaplaşması, her şeye karşı beslediği sevgisi, yol ayrımındaki yorgunluğu ve yitip giden zamanın korkusu vardır:

“Çağrılı gülücükle gelecek değildi ya,
İşte kasımpatılar, işte el titremesi;

³² Gültekin Sâmanoğlu, *Alacakaranlık*, s. 70.

³³ Mehmet Kaplan, “Alacakaranlık”, *Hisar*, S. 77 (152), Mayıs 1970, s. 10

³⁴ Gültekin Sâmanoğlu, *Uzun Vuran Gölge*, s. 14.

³⁵ *Age*, s. 15.

Ve kalbimdeki dolup boşalmalar, depremler.

Uzaklarda sanılan yarım yüzyıl geldi ya:

Artık kolay olmuyor, "akşam olsun" demesi...

(...)

Ne bu tedirginliğim, gölge uzun mu vurmuş

*Yollarına ömrümün; ellerim durduramaz."*³⁶

Sâmanoğlu'nun şiirlerinden etkilendiği diğer isimler ise, Ziya Osman Saba, Behçet Necatigil ve Kemalettin Kamu'dur. "Sâmanoğlu, bir başka Cumhuriyet dönemi şairi Ziya Osman Saba ile ailenin ve yakın çevrenin şiiri temasında birleşir. Ancak, Ziya Osman'ın daha karamsar bir pencereden baktığı dünyaya, aydınlık pencereden bakar."³⁷ O, şiirlerinde aile mutluluğunu, çocukları, ev ve gündelik hayatı küçük saadet anlarını hüznü bir eda içinde anlatması bakımından bize Behçet Necatigil ve Ziya Osman Saba'yı hatırlatır. "Bir Resimde Üçünüz" şiirinde mutlu bir aile fotoğrafını şair güzel bir şekilde şiirleştirmiştir:

"Birisi dünyadan habersiz, hırçın;

Ötekinde korku, yahut da merak,

Orta da sen varsın haklı, gururlu,

Üçünüz de evin önündesiniz

Rüzgârla mı bilmem dağılmış saçın,

Oğlumun gülüşü su kadar berrak,

Kızımın gözleri yine duygulu;

*Bembeyaz çiçekler içindesiniz..."*³⁸

Yaşar Faruk İnal, ilk kitabı *Alacakaranlık* üzerine kaleme aldığı yazısında, Sâmanoğlu için; "Ziya Osman Saba'dan bu yana aile mutluluğunu en güzel dile getiren mısraların şairidir"³⁹ demiştir. "Gelen Var" şiirinde çocuk bekleyen bir ailenin heyecanını anlatmış ve eşine duyduğu sevgiyi, bağlılığı bu vesile ile dile getirmiştir:

"Sanki yeni sevmişsiz seninle

Avucumda titrek, ürkek elin var.

Gözlerini kapa etrafını dinle:

Gelen var.

(...)

³⁶ Age, s. 7-8.

³⁷ Yaşar Faruk İnal, "Aile Mutluluğu'nun Aşkın ve Dostluğun Şairi Gültekin Sâmanoğlu", *Ozan Ağacı*, S. 32, 2002, s. 12.

³⁸ Gültekin Sâmanoğlu, *Alacakaranlık*, s. 81.

³⁹ Yaşar Faruk İnal, "Alacakaranlık", *Çağrı*, S. 147, 1970, s. 24.

*Günlerimi aydınlatan sesini;
Hayal ötesini, aşk ülkesini
Bir gecede unutturan acınla,
Gelen var.*⁴⁰

Acemi, ürkek ve doyumsuz bir sevginin ifadesi olan bu mısralar şairin hem baba olma heyecanını hem de eşine karşı ilgisini/aşkını yansıtmaktadır. Ahmet Kabaklı, onun *Uzun Vuran Gölge*'deki şiirlerinde topluma yön veren şiirlerinin sayısı fazla olmasına rağmen temelde ferdi duyguların ağır bastığını söyler. Aşkın, üzüntünün, gündelik hayatta yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan her şeyin onun şiirinde yer aldığını belirtir ve şu tespitlerde bulunur:

*“Mecaza fazla tutkun olmamakla beraber, şiirleri düz ve yalın değildir; genellikle mısra kuruluşuna önem veren şair; eş, aile, çocuk, evlât, torun, gündelik hayat, ev manzaraları, küçük ev dertleri, parasızlık, yaşlanma üzüntüsü, geçen zamana hayret şiirleri ile Ziya Osman Saba ve Behçet Necatigil'i andırmaktadır.”*⁴¹

Gültekin Sâmanoğlu'nun şiirlerinde yer verdiği ve öne çıkan temaların başında gurbet ve yalnızlık gelmektedir. Özellikle ayrılık, özlem, ölüm ve memleket temalı şiirlerin de bu çerçevede yazıldığı söylenebilir. Şair bize bu yönüyle “gurbet şairi” Kemalettin Kamu'yu anımsatır. Bunun yanında Kamu'nun şiirindeki birçok unsur (Anadolu coğrafyası, tarih) onun şiirlerine temayüz etmiştir. Ayrıca, Sâmanoğlu'nun etkilendiği/esinlendiği şairlerin başında gelen Kamu hakkında bir inceleme kitabı hazırlamış olması da önemlidir.⁴² Kamu'nun “*Bekçisiyim bu serin,/Ve siyah gecelerin;/Gurbetten daha derin/Bir yara yok içimde*”⁴³ mısralarını hatırlatan yakın ve benzer ifadeler onda da vardır. Sâmanoğlu'ndaki gurbet ve yalnızlık duygusu memlekettten ve ailesinden ayrı olmanın verdiği hüznün ve acının eseridir. “Yalnızlığın Gölgesinde Bu Akşam” şiirindeki; “*Yalnızlığın gölgesinde bu akşam/Tekmil sevinçlerde bir kısılaş var./Yalnızlığın gölgesinde bu akşam/Sıyrılmış paramparça hâtıralardan ..*”⁴⁴ mısraları bu doğrultuda değerlendirilebilir.

“Yoldaki Gurbet” şiiri, yolculuğun başındaki yalnızlığı, garipliği ve bu türden duyguların karmaşıklığını yansıtır:

*“Takvimlerle alay edercesine
'Eski' şiirlerin havasındayız.
Tam iki dünyanın ortasındayız
Korkulan kudreti severcesine...
(...)
Tabiata karşı gelen her kuvvet
Tabiat oluşun neticesidir;
İnce acıların en incesidir,
Daha yolda iken duyulan gurbet”*⁴⁵

⁴⁰ Gültekin Sâmanoğlu, *age*, s. 57-58.

⁴¹ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı*, C. IV, TEV Yay., İstanbul 2002, s. 317.

⁴² Gültekin Sâmanoğlu, *Kemâlettin Kâmi Kamu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1986, 128 s.

⁴³ *Age*, s. 65.

⁴⁴ Gültekin Sâmanoğlu, “Yalnızlığın Gölgesinde Bu Akşam”, *Hisar*, S. 47, Mart 1954, s. 11.

⁴⁵ Gültekin Sâmanoğlu, “Yoldaki Gurbet”, *Hisar*, S. 24, Nisan 1952, s. 15.

Özellikle yatılı okul günleri, ailesinden uzak kalışı ondaki gurbet duygusunu güçlendirmiştir. Yatılı mekteplerin soğuk duvarları, ıssız odaları, geniş yatakhaneleri bu duygunun daha çocuk denilebilecek bir yaşta pekişmesine zemin hazırlamıştır. Bu duygulanmaların doğurduğu hisler, ürperişler, iç çekişler ve ağlayışlar şiirlerine geniş ölçüde aksetmiş ve kaynaklık etmiştir.

C- Psikolojik Kaynakları

Gözlerindeki Rahatsızlık ve Bunun Yansımaları

Edebiyatı besleyen önemli psikolojik kaynaklardan birisi de insanın genetik yapısından gelen kusurlar ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sorunlardır. Bir insan için olumsuz olarak görülebilecek bu husus, bir yazar veya şair için yeri geldiğinde bir esin kaynağı ve yazma sebebi olabilmektedir. Gültekin Sâmanoğlu'nun şairliğini etkileyen önemli unsurlardan biri de gözleriyle ilgili rahatsızlık ve bu rahatsızlığın insan psikolojisi üzerindeki etkisidir. İleri derecede görme bozukluğu olan şair, önce yirmi, daha sonra da kırk yaşında olmak üzere iki kez katarakt ameliyatı olmuştur. Gözlerindeki bu rahatsızlık şiirlerine tesir etmiş; duygulanmaları ve yakınmaları göz ve görme üzerine yoğunlaşmıştır. Bunun yanında göz ve görme duyusu ile ilgili söyleyişler bu hastalığın bir yansıması olarak şiirde his ve hayal unsuru olarak yer almıştır. Böylelikle şair için olumsuz bir durum olan hastalığı, şiirleri için kaynak olmuştur. Wellek ve Warren'in "edebiyat ve psikoloji" başlığındaki; "*Pek eski zamanlardan beri benimsenen bir düşünce de şairlik kabiliyetinin insanda bir çeşit tazmin mekanizması olarak kendini gösterdiğidir. Yani şair herhangi bir sebeple hayatında hissettiği bir eksikliği, belki farkında olmadan, şiir alanında elde ettiği yüksek başarı ile kapatmak istemektedir.*"⁴⁶ değerlendirmesini Sâmanoğlu'nun hastalığı ve şiiri arasındaki ilişkiyle birlikte düşünmek mümkündür.

Gültekin Sâmanoğlu'nun şiirlerinde göz ve görme ile ilgili unsurlar bazen karamsar bazen de mutlu bir tablo içinde ele alınmıştır. Şair, gözlerindeki görme eksiliğinden zaman zaman yakınmış olsa da, yeniden düzenli görebilmenin verdiği mutluluğu şiirlerinde dile getirmiştir. Osman Akkuşak da, "*Gültekin Sâmanoğlu'nun şiirlerinde; görme duyusunu ululayan, ona şükürler sunan, dünyaya, çiçeklere, insanlara bakış mucizesini değerlendiren ve derinleştiren lirik hisler baş köşeyi tutmaktadır*"⁴⁷ değerlendirmesiyle bu olumlu yöne işaret etmektedir. Gültekin Sâmanoğlu, "Anahtar" şiirini de bu türden duygu ve düşünceler içerisinde bocalarken kaleme almış ve bu şiiri için şunları belirtmiştir:

*"Genç yaşında gözlerimde katarakt hastalığı tespit edilmişti. Teşhisin ilk yıllarında işin farkında değildim. Görüşüm gayet iyiydi. Yıllar ilerledikçe azalmaya başladı. Tedâvisi yok. Olgunlaşması beklenecek ve ameliyat edilecek. Nihayet 1970 yılında birer ay ara ile her iki gözüm de ameliyat edildi ve gözlük verildi. İnanın, dünya benim için birdenbire aydınlanıverdi. Tutmayın beni. Her sabah tıraşında, aynanın önünden ayrılmıyorum bir türlü. Saçlarıma ak düştüğünü, gençliğin gerilerde kaldığını belirten kırışıkları görüyorum artık. Çocuk dünyamı dolduran köşe yastıkları, tülbentler, onlara işlenmiş çitler, civcivler; etrafına çekilen sular geliyor gözlerimin önüne. İşlenen kaneviçelerin iğnelere iplik takma görevinin bana verildiği günleri hatırlıyorum ve kendimi onlarda buluyorum."*⁴⁸

"Geceleyin Çiçekler", "Gözaydınlarla" şiirleri görme sevincinden önceki kaygıları yansıtan, yeniden görebilmenin umidini taşıyan şiirlerdir. Tekrar eski günlerdeki gibi görme arzusunu buruk

⁴⁶ René Wellek-Austin Warren, **Edebiyat Biliminin Temelleri**, Çev.: Ahmet Edip Uysal, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1983, s. 102.

⁴⁷ Osman Akkuşak, "Gerçek Şiirin Gerçek Sanatçıları", **Zaman gzt.**, 2 Şubat 1989.

⁴⁸ Mehdi Ergüzel-İsa Kocakaplan, **agy**, s. 46.

bir biçimde şiirlerine yansıtmıştır. Ameliyattan sonra ise şair; dünyaya, kadına, çiçeklere, doğaya bakışın mucizevi şaşkınlığı içindedir. Bu şaşkınlığını da coşkunun bir şekilde ifade etme yoluna giden Sâmanoğlu, gözün yeniden görme özelliğini kazanmasına hayran olmakla birlikte; görmenin karmaşıklığından kaçarak diğer duygulara sığınma isteği içindedir. Şair, göz ve görmeyi konu aldığı şiirlerinde özellikle görememenin verdiği çaresizlik içinde varlığı idrak edebilmek için elleri ile dokunmuş, eşyayı dokunma vasıtasıyla tanımaya çalışmıştır. “*En utangaç çağda görülen düş gibi/Geceleyin açılır sabah ki gonca./Her şey el yordamıyla bilinemez ki./Yaprak yordamıyla, koku yordamıyla*”⁴⁹ türünden mısralar bu görüşü desteklemektedir. Bu haliyle, gözlerinin yerini diğer duyu organlarıyla doldurma çabası içinde olan şair, kendine özgü bir güzelliği ve manası olan hayal, sevgi, hatıra ve hisleriyle yoğurduğu bir dünya kurmuştur.

“Geceleyin Çiçekler” şiiri, şairin gözlerinin iyi görmemesinden kaynaklanan bir duyuş tarzıyla geceleyin çiçeklerin kendisi için ne hissettirdiğini ve “alacakaranlık” içinde hayal ettiği dünyaya bakışını ele alır:

“Geceleyin çiçekler daha bir güzel
Ve serin ellerli, sıcacık gözleri
diye dur...

Sana kim inanır ki, seni kim dinler,
Senin bol ışıktaki, senin gündüzleri
Rahat görmediğini ne bilsinler.

Ne bilsinler çiçekleri sevdiğini?
O çiçekler ki geceleyin saksıda,
Geceleyin çiçekler saksıda diri
Karanfili, ortancası, yasemini.”⁵⁰

Mehmet Kaplan’a göre; “burada varlığı açık ve seçik idrak edemeyişten gelen bir duyuş tarzı bahis konusudur. ‘Serin eller’ ile ‘sıcak gözler’ dokunma duyusu ile ilgili sıfat tamlamalarıdır. Şâir çiçeklerden aldığı izlenimleri hayâl vasıtasıyla değiştirmiş, onlarda sevgilisine has özellikler bulmuştur.”⁵¹

Gültekin Sâmanoğlu’nun ilk şiir kitabı olan *Alacakaranlık*’ta yer verdiği şiirlerinin çoğunda bu ve buna benzer duyuş tarzı hâkimdir. Şair, gözlerindeki rahatsızlığı nedeniyle hayal unsurlarına sıkça başvurmuştur. Gözlerinin çok iyi görmemesinden kaynaklanan gerçek-hayal karşımı bir yaklaşımla geçmiş yaşantılara ve hatıralara sığınmaktadır. Net olarak göremediği dünyaya kendi hayal penceresinden bakmakta, güzellikleri şiirlerinde kendince yorumlamaktadır.

“Yıllar Geçedursun” şiiri göz ve görme ile alakalı başka bir şiirdir. Bu şiiri de gözle ilgili diğer şiirlere bağlayan bir taraf vardır. Zira göz, var olan her şeyi göremez/görmeyebilir. Sâmanoğlu da görme eksikliğini başka duyulara sığınarak farklı söyleyişlerle dile getirir. “Yıllar Geçedursun” şiirinde de bu rahatsızlığın derin izleri sezilir:

⁴⁹ Gültekin Sâmanoğlu, *Alacakaranlık*, s. 38.

⁵⁰ *Age*, s. 37-38.

⁵¹ Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri 2*, Dergâh Yay., 5 bs., İst., 1992, s. 545

*“Bir yaz yağmuru gibi birden
Düşünmemek lâzım geçeni
Bu kadar sefil.*

*Uzak günlerden selâm veren
Ellerin görebilir beni,
Gözlerin değil.*

*Aydınlığı vurur bugüne,
Bir aşk yaratmıştık hummalı;
Ay ışığı karlar üstüne,
Nefesin, yüzüme vurmali
Bakışın değil.”⁵²*

Şair gözle ilgili çoğu şiirlerinde kapalı duygulara ve dokunuşlara yönelmiştir. Dokunma duyusu, varlığı daha yakından tanımamıza, kavramamıza yardımcı olur. Bu sebeple geçen yılların hatırasını ruh gözüyle görmek daha doğrusu hissedebilmek olasıdır. “Ellerin görmesi” gözdeki rahatsızlığın ifadesi gibidir. Buradaki söyleyişler farklı ve gizli manalara bürünür. Bu manalar da aşkın gizeminde saklıdır. Zira aşkıta ve aşkın ifadesinde görme duyusunun yerini dokunma ve koklama duyusu alır. Şair, görme duyusundan hareketle aşkın başka yönlerini keşfetme çabasıdır. Aşk duygusu paralelinde görememenin verdiği buruklukla sevgiliye bir serzeniş söz konusudur.

Gözlerindeki rahatsızlıktan ötürü, nesnelere tam olarak algılayamayan Sâmanoğlu, şiirlerinde sık sık hayallere başvurur. “Delice Bir İstek” şiiri de bunun bir delilidir:

*“Gerçek aşkı duyabilen kadınlar
Yayılır, bulut gibi dört yanıma;
Nasıl da tanırdı kirpik uçlarım
İçlerinden bir tanesi sen olsan.*

*Gölgelerin uzadığı o saat
Ümit uzar, istek uzar, gün uzar,
Hatta bazen hayallerim uzar da
Derim ki: Eski hâlinle bir gelsen!...”⁵³*

Sâmanoğlu'nun şiirlerinde hayal unsuru, insanın bazen ayna önünde kendisini değil de, kendinden öte bir insanı ya da varlığı görmesi ile de ele alınabilir. Psikolojik durumlar insanı çelişkiye düşürür ve kişi bunların arasında kaybolup gider. Sabahat Emir de Sâmanoğlu'nun

⁵² Gültekin Sâmanoğlu, *Alacakaranlık*, s. 41-42.

⁵³ *Age*, s. 23-24

şairlerindeki karmaşık ve belirsiz bir biçimde yer alan hayal unsurunun gözle olan ilişkisine işaret eder:

*“Hece veznine kendine özgü bir derinlik kazandıran; anlatışında hep ‘öz’ün peşinde olan Samancı’nın (gözlerinden rahatsız olduğunu bildiğim için mi nedir) gözle ilgili şiirleri beni çok ilgilendirmiş ve etkilemiştir. Bence o, genelde göz ile algılanan dünyadan ziyade gerçekle hayal ve hatıraların karıştığı, görülenden ziyade dokunuşlarla ve duyuşlarla algılanan bir dünyayı aksettirmenin peşindeydi”*⁵⁴

Gültekin Sâmanoğlu, bilhassa ilk şiir kitabı olan *Alacakaranlık*’ta yer verdiği şiirlerinin çoğunda, hayal unsurlarına geniş bir şekilde yer vermiştir. Gözleri çok iyi görmeyen şair, çoklukla hayal dünyasına dalmakta, tam olarak göremediği güzellikleri ve durumları kendince yorumlamaya çalışmaktadır. Sâmanoğlu, dış âlemden, görünen durumlardan ziyade, kendi iç âlemine dönük bir şairdir. Bu içe dönüklük, etraftan uzaklaşma, insanlardan kaçma ve kendini soyutlama biçiminde değildir. Bilakis sevdiklerini yakınında hissetmek, onlarla hemhal olmak ve yaşamak arzusundadır. Ancak, bu beraber oluşlarda paylaştığı duygular, kendi iç âleminin yansımaları ve hisleri bir hayal kırıklığı şeklinde ortaya çıkar. Kısacası, gözlerindeki bozukluktan kaynaklanan karamsar ruh hâli şiirlerinin psikolojik kaynağını oluşturur.

D- Genel Kültür ve Edebî Kaynakları

1- Türk Tarihi

Hisar şairlerinin beslendiği temel kaynaklardan biri olan tarih unsuru Sâmanoğlu’nun şiirleri için de önemli bir kaynaktır. Onun şiirlerinde kültürümüzün unutulmuş ve kaybolmaya yüz tutmuş değerleri yeniden hatırlanır. Sâmanoğlu’nun bazı şiirleri tarih şuuru içinde gelişen, belirli bir kültür duyarlılığı içinde söylenmiş, tarih ve mazi fikrine bağlı taraflarıyla dikkatleri çeker. Yahya Kemal’in tarihe bakışı ondaki tarih yaklaşımının temelini oluşturmaktadır. Özcan Ünlü, onun şiirlerindeki tarih, vatan ve millet anlayışını: *“Kurgusu ‘romantik-gerçekçi’, dili ise tamamen yaşayan Türkçe olan Gültekin Sâmanoğlu, tıpkı diğer Hisarcılar gibi, şiir ve yazılarında Türk tarihini, İslami duyguları, vatan bütünlüğü ve onarımı, ahlak ve terbiye üstünlüğünü, zaman zaman da bütün Türklüğü düşünen milliyetçi görüşü benimsemiştir”*⁵⁵ sözleriyle belirtir.

Ondaki tarih bilinci daha çocukluk günlerinde kendini gösterir. Vatan sevgisi, kahramanlık, millet ve tarihe ilgi o yıllardan yansımaktadır. Kendisi bu durumu şöyle anlatır:

*“Cumhuriyetin onuncu yılı. ‘Çıktık açık alınla on yılda her savaştan’ diye başlayan marş. Sadece, baraka şeklinde mevcut olan, memur evlerinde bayrak asma yarışı. Söğüt dalları ve mumlu fenerlerle süslenen ‘tak’lar. Güm güm, tokmaklanan bir davul ve ucundan tükürük, damlayan basbayağı esmer bir şahsın çaldığı zurna. Başlangıcından, İzmir’in geri alınışın kadar Millî Mücadele harekâtında bulunan, kırmızı kurdalalı ‘İstiklâl Madalyası’ sahibi, otuzüç yaşındaki babam ve arkadaşlarının, bana göre sanki yüz yıl öncesini anlatırcasına, savaş hikayeleri nakledişleri.”*⁵⁶

Gültekin Sâmanoğlu, şiirlerinde köklü ve soylu bir millete mensup olmamızın önemine ve mazideki kahramanlıklarımıza dikkat çekerek tarihimizin bu yönlerini her zaman hatırlamamızı ister. Türk tarihinin coşkusunu, heybetini ve köklülüğünü “Malazgirt” şiirinde şöyle dile getirir:

*“O ki, Anadolu’ya öteden beri tanış;
Asya’dan Ak toprağa düşen cemrenin ilki,*

⁵⁴ Sabahat Emir, “Gültekin Samancı”, **Babali Magazin**, S. 167, s. 26.

⁵⁵ Özcan Ünlü, “Gültekin Samancı”, **Yesevi**, Mayıs 2003, s. 33.

⁵⁶ Mehdi Ergüzel-İsa Kocakaplan, **agy**, s. 42-43.

*Kulağına okunan ezanla adı konmuş
Fatih Sultan Mehmet'in, Yunus Emre'nin ilki.*

*Sinan'da kubbe, kemer; Yahya Kemal'de beyit.
Binler, yanında gâzi; binler ardında şehit;
Önünde yüz yıllara, bin yıllara değil ki
Mahşer'e, at koşturan dinibütün bir millet
Ki ömrü at sırtında, çadır altında uzar.*

*Bunlar: Ova taşları, Tanrıdağı'ndan belki;
Bunlar: Oğuz Türkleri, Peçenek'ler, Selçuk'lar
Aynı dili konuşan, aynı soydan çocuklar
Ki hepsi, gündoğuda bir özlemle uyanmış;
Ve hepsi, en doğunun Türkleri kadar yiğit
(...)⁵⁷*

Gültekin Sâmanoğlu'nda his tarihle birleşerek milliyetçi bir şiir telâkkisine dönüşür. “Malazgirt” şiiri Türklerin 1071’de Anadolu’ya ayak basışını, yerleşme macerasını konu eder. Bunun yanında şiirde Türk milletini ve boylarını öven, Türkün gücünü dışa vuran mısralar vardır. Şiirde kahramanlık, tarih, din, millet ve memleket olgusu birbiri içine geçmiş şekilde verilmiştir. Şair bu duyguları içinden geldiği gibi, bir anlık bir kıvılcımla engin ve coşkulu bir biçimde ifade etmiştir. Ahmet Kabaklı Sâmanoğlu'nun şiiri üzerine yazdığı yazıda onun şiirlerinin tarihi ve milliyetçi yönüne işaret eder:

“Şiir anlayışında Hisar ve Türk Edebiyatı dergileri etrafında toplananların başlıca görüşlerini benimseyen Gültekin Sâmanoğlu, düşüncelerinde de Türk tarihine, islâmi duygulara, vatan bütünlüğü ve onarımına, yaşayan Türkçenin güzelliğine, ahlâk ve terbiye üstünlüğüne, barışçılığa ve zaman zaman da bütün Türklüğü düşünen milliyetçi görüşü benimsemiştir.”⁵⁸

Yine Sâmanoğlu kendisi ile yapılan bir röportajda şiirlerindeki bu izlere dikkat çeker: “Bendeniz ayrıca milli değerlere duygusuz kalmayan bir yapıyı simgelerim. Özellikle ikinci şiir kitabım “Uzun Vuran Gölge” bu tezimin en büyük delilidir. Benim şiirlerimin içinde Malazgirt’ten Mevlâna’ya, Boğaz Köprüsü’nden 12 Eylül dönemi öncesi terör hareketlerine kadar çeşitli katmanlardan izler bulursunuz.”⁵⁹

Şair milli tarih şuurunu ve duygusunu “Köprüler”, “Yüzgörümlüğü”, “Malazgirt”, “Savaşsız Elli Yıl”, “Kesin Emir” gibi şiirlerinde ifade eder. Köprüler” şiirinde, “köprü” unsurunu ayrı ayrı manalarıyla ele alarak/işleyerek; “Köprü var, insanı bağlar inanca;/Köprüler var, kitaplıklar dolusu:/Yunus’u getirir yaşayan dile”⁶⁰ tarihe, maziye ve hayata köprüler kurar. Aynı

⁵⁷ Gültekin Sâmanoğlu, *Uzun Vuran Gölge*, s. 49-50.

⁵⁸ Ahmet Kabaklı, *age*, s. 313-314

⁵⁹ Abdurrahman Pala, “Gültekin Samancı ya da Sâmanoğlu”, *Vatan gzt.*, 20 Şubat 2003.

⁶⁰ Gültekin Sâmanoğlu, *Uzun Vuran Gölge*, s. 44.

düşünce ve duygular “Yüz Görümlüğü” şiirinde de ‘Boğaz Köprüsü’nü geçmiş dönemlerle birleştirip tasvir etmek suretiyle ifade edilmiştir:

“(…)
*Ki şimdi üstünden tarih yürüyor,
 Malazgirt Ovasında, ilk ayağı;
 Belli, bu bir nikâh tazelemesi.*

*Bayrağı tutan el, Ulubathı’nı;
 En önde, mehterle Fâtih yürüyor,
 Çevrede, ataların alkış sesi;
 Nasıl da sevinçlidir Tanrıdağı…
 (…)*⁶¹

Hisar şairlerinin çoğunda olduğu gibi Sâmanoğlu’nun şiirlerinde de, Yahya Kemal’in etkisiyle ifade edilmiş hususlar vardır. Türk tarihine ve tarihin parlak günlerine özlem duygusu bunun en önemlisidir. Sâmanoğlu, özellikle *Uzun Vuran Gölge* kitabının “Köprüler” başlığı altındaki şiirlerinde eski Türk tarihine duyduğu özlemi, Türk-İslâm medeniyetinin önemi, tarihin taşıdığı değeri ve milleti birbirine kenetleyen yönünü dile getirmiş, bu hususlar da şiirleri için bir kaynak olmuştur.

2- Din

Gültekin Sâmanoğlu’nun beslendiği ana kaynaklardan bir diğeri ise “din”dir. Müspet bir aile çevresinde yetişen, nine ve dedelerin dinî görgüleriyle yetişen şair, bunu şiirlerinde de zaman zaman dile getirmiştir. Din olgusunun milletimiz için ortak paydada buluşmamız için iyi değerlendirilmesi gerektiğini düşünür. Küçük yaşlarda ailesinin etkisiyle dine bakışı oluşmuş, manevi atmosfer şiirlerinde yer almıştır. “İlkten Sonra” şiirinde de çocukluk günlerinin, evlerinin içini dolduran manevi havanın izleri vardır:

*“Çocuk kulaklarımdaki ilk şarkı
 İlk masal, ilk öğüt, ilk sır, ilk dua
 Gördüğüm ilk el: yakaran Allah’a
 Derleyip toparlayan evi barkı.”*⁶²

Sâmanoğlu şiirlerinde, yaşlanma duygusundan kaynaklanan hislerle metafizik bir heyecanın, yaratıcıya yakarışın ve kendini bırakışın izleri görülür:

*“Penceremin birini dolduran rüzgar,
 Özlemle örtük yorgun tülü aralar;
 Öbürü, ardında yüzlerce duman*

Güneşe en yakın yerinde dünyanın

⁶¹ Age, s. 45-46.

⁶² “Gültekin Sâmanoğlu, *Uzun Vuran Gölge*, s. 65.

*Tarta tarta sevabımı, günahımı,
Kalbimle avuçlarım: 'Bismillâh'ımı*⁶³

Şair, çoğu kez kendini yaratıcının şefkatine ve tabiatın enginliğine bırakır, zaman zaman da duanın mistik havasına sığınır. Duayı, çaresizliğinin anahtarı, öte duygusunun ifadesi ve en önemlisi de teslimiyetin ilk basamağı olarak görür. “*Yanmadaki dermanın demini benimle çek/ Ki gözlerin kötü şeyi, eller derdi görmesin*”⁶⁴ şeklinde dualar eder. Şairdeki dua bilinci çocukluğunda ailesinin verdiği eğitim ve terbiye sayesinde oluşmuştur. Bunları yıllar sonra yeniden hatırlaması, öte duygusunun oluşmasıyla yeniden başlar. Namazdan sonra edilen dualar, camii avluları, şadırvandan akan sular kısacası o manevi atmosfer şiirlerinde yer alır. “*Mevlâna'dan Mevlâ'ya*” şiiri bunun güzel bir örneğidir:

*“Namazdan sonra edilen dua
Doldururdu çocuk kulaklarımızı
“Mevlâ!” derler, arada bir “Mevlânâ!..”*

*Kayıp gözlerimde Yeşiltürbe var,
Küçükük ellerim yakarır o'na;
Yorulan çıvrıplak ayaklarımı
Şadırvanındaki serin su yıkar,
Çınarın gölgesi dinlendirirdi.*⁶⁵

“*Dualarındı bizi büyüten*” (s. 61), “*Kucaklar sevinçli dualar içten*” (s. 64), “*İlk masal, ilk öğüt, ilk sır, ilk dua*” (s. 65), “*Dualar, sevaplar bizimle gelir*” (s. 67)⁶⁶ mısraları şairin duanın manevi gücüne inandığını ve sık sık yaratıcıya sığındığını göstermektedir. Şair, duanın içten, güçlü ve mistik taraflarına eğilir ve şiirlerinde yer yer duanın kattığı manevi havadan bahseder. Bütün bunlar yaşlılık duygularının oluşturduğu ruh halinin yansımalarını da içermektedir. Şair için dua engin bir sığınaktır. Çaresizliğini, “öte” duygusunu mısralarına yansıtan şair, teslimiyetin ilk basamağı olarak dua ve yalvarışı görür. Şiirlerinde din duygusuna ve duaya ayrı bir önem verir. “*Ayakta*” şiirlerinde ise dini duygular, manevi değerler işlenmiştir. İnanç ve ibadetle aydınlanmış çehreler, varlıkları daima aranan nur yüzlü dede ve nineler bu tarz şiirlerinde yer almaktadır:

*“Dualarındı bizi büyüten,
Ak saçlarınla aydınlanırdık.
Soframızın beti bereketi,
Bacamızda türüm türüm tüten
Ateştin, hiç sönmez sanırdık.*⁶⁷

Bunun yanı sıra aile saadeti, bütün ümitlerin ve hayallerin tükendiği, çaresizliğin sarstığı bir anda, inancın gücü ve Allah'ı hatırlamanın verdiği huzurla yeniden yaşanır. “*Her Gece*” şiirindeki bu beşlik bunun güzel bir örneğidir:

⁶³ “Gültekin Sâmanoğlu, ‘Pencere’, *age*, s. 9.

⁶⁴ “Gültekin Sâmanoğlu, “Gümüş Yıl”, *age*, s. 15.

⁶⁵ “Gültekin Sâmanoğlu, *Uzun Vuran Gölge*, s. 47.

⁶⁶ *Age*.

⁶⁷ *Age*, s. 61.

“Oğlan öksürür, kız mışıl mışıl uykuda;
 Hangi çile onları bekliyor dersiniz.
 Yalvarışla kollarınız kalkar Allah’a
 Sonra en samimi, en kusursuz bir dille
 Allahı, çocukları, aşkı seversiniz...”⁶⁸

3- Anadolu Coğrafyası

Gültekin Sâmanoğlu’nun şiirlerinin bir diğer kaynağı Anadolu coğrafyası ve onun taşıdığı değerlerdir. Hem bir coğrafi unsur olarak hem de Anadolu insanın ele alınışından yola çıkarak onun şiirlerinin Anadolu olgusundan beslendiği görülmektedir. Gerek mekânların şiirde işleniş gereke Anadolu insanın duygularına tercüman oluşu onun şiirlerinde öne çıkan hususlardan biridir.

Alemdar Yalçın, Hisarcıların Anadolu’ya bakış tarzını şu şekilde ifade eder: “Onların Anadolu anlayışları, günün bir takım moda fikirlerinin tesiriyle, bohem pastanelerinin lüks masalarında değil, ya çocukluklarının geçtiği kasaba ve köylerden, ya da çeşitli sebeplerle gezdikleri Anadolu’nun ücra köy ve kasabalarından kopup gelmektedir.”⁶⁹ Bu tespitler Sâmanoğlu’nun Anadolu’yu ele alış ve şiirlerinde işleyiş açısından önemlidir. Çünkü o da, Anadolu’ya bu perspektiften bakan bir sanatçıdır.

Gültekin Sâmanoğlu’nun bilhassa çocukluk ve gençlik yılları; Millî Mücadele yıllarının sıkıntılı/acılı günlerini bizzat görmüş büyüklerinden hatıralar dinleyerek geçmiştir. Anadolu’nun iktisadî ve sosyal alandaki sorunları ve eksiklikleri onun çocukluğundan itibaren şahit olduğu bir durumdur. Bu sıkıntılar onun yaşamının her döneminde etkili olmuş ve bir ölçüde yansımıştır. O, bir bakıma zor şartlar içinde hayata tutunmaya çalışmıştır. Mehmet Kaplan’ın ifadesiyle söyleyecek olursak; “onda taşrada uzun yıllar mütevazı bir hayat yaşamış, hiçbir şeyin yıkmadığı bir sabır ve karşı koyma iradesi vardır. Onlar asi değillerdir, fakat ergeç kendilerine göre mesut bir dünya kurabileceklerinden emindirler. Bu duyguları pek az Türk şairi anlatmıştır.”⁷⁰

Sâmanoğlu’nun şiirlerinde memleket sevgisini işlediği ve bunu bir genel tema olarak değil de daha çok yurtseverlik bilinci içinde ele aldığı görülür. Şairin duygularının ağırlık noktasını teşkil eden vatan/memleket sevgisinin yer aldığı şiirler onun bayrağa, toprağa ve milletine olan bağlılığını yansıtır. Sâmanoğlu, bir Anadolu çocuğudur ve çocukluğu Anadolu kasabalarında geçmiştir. Bunun için de şiirlerinde bu toğrağın sesleri vardır. Mısralarında vatanın rüzgarlarından esintiler vardır. Bunun yanı sıra Anadolu ve Türk tarihi şehre yansıyan yönü ile şiirlerine girer.

Aynı duygulanmaları, çaresizlikleri “Sarıç” şiirinde de görmek mümkündür. Anadolu toprağının, doğasının güzelliğini, sadeliği ve bunun insana verdiği hazzı dile getirmiştir. Dilediği, arzuladığı güzellikleri yazar ve yaşatmaya çalışır:

“Öperdi susuzluğumu, serince:
 İçi dualı, bakır çeşme tası,
 Ova sarnıcında dağ pınarında.

⁶⁸ Gültekin Sâmanoğlu, *Alacakaranlık*, s. 66.

⁶⁹ Alemdar Yalçın, “Hisar Şairlerin Otuz Yılı”, *Hisar*, S. 275 (200), Ekim 1980, s. 15.

⁷⁰ Mehmet Kaplan, *agy*, s. 10.

Öğrenmişliğimin sırrını saklar
Okumalardan, yazmalardan önce:
Beş numara şişeli gaz lâmbası.

Çocuksu, nasırlı, yalın ayaklar
Güneş sıcağını almış, büyümüş
Orta Anadolu ovalarında.⁷¹

“Konya Ovasında Güz Akşamı”, şairin en başarılı tabiat şiirlerindedir. Şair ışık cümbüşü içinde güzelliğin doruğuna çıkmıştır. Şiir, tablolar halinde kurgulanmış intibai uyandırır. Renkleri ruhta eritip satırlara dökken şairin bir manzara ressamının fırçasından dökülen nesnelere şiirle resmettiği görülür. Güz akşamları, ovalar, kıraç tarlalar, renk cümbüşleri içinde doğanın enginliğini ifade etmeye çalışır:

“Ova akşamlarını sevmek varmış
Güneşi kaçırıp, renkleri tutan,
Üstesinden gelen, kavganın kin'in.
Ova akşamlarını sevmek varmış,
Yaz sonraları manav sergilerinin
Sebil olan renklerinden soğutan.”⁷²

Sâmanoğlu, Anadolu insanının yaşama serüveni, yaşama sevgisini, taşra gerçeğini, memleket sevgisini de dile getirmiştir. Tahir Kutsi Makal da kitabın bu yönüne işaret eder:

“Alacakaranlık'ta Anadolu yolculuğuna çıkarıyor okuyucuyu Gültekin Sâmanoğlu. Anadolu insanının yaşama sevinci, Anadolu köylüsünün ıstırapı, göğe bakışı, topraktan bekleyişi, iyi günler bekleyişi dile geliyor mısralarda. Dinmeyen ve bitmeyen bir ağrı olarak Anadolu insanının çilesi belirtiliyor. Kitabın ilk bölümü “Şemsiye”de yer alan şiirlerde toprağa, vatana bağlanmanın güzelliği, Anadolu'ya şairane özlem, Konya ovasında kalıverme istekleri söyleniyor.”⁷³

4- Halk Şiiri ve Kültürü

Şiir anlayışı açısından bir yönüyle kökü eskiye dayanan Sâmanoğlu, şiirlerine kaynaklık eden bir unsur da “halk şiiri” geleneğidir. Hisar şairleri içinde halk şiiri ve kültüründen beslenen yönünü ile dikkat çeker. Zaman zaman aruz ölçüsüyle şiir denemeleri olsa da, şair daha çok halk şiirinin söyleyiş ve şekil özelliklerini şiirinde kullanmıştır. Gelenekçi ve öz şiir tezini savunan şair, geçmişin kültür değerlerini önemsemiş, onların yaşatılması gerektiğine inanmıştır. Şair, “Yarının şiiri, iki büyük kaynağın, divan şiiri ile halk şiirinin, muhassalasından (bileşke) meydana gelecektir”⁷⁴ diyerek eskinin/geleneğin önemine işaret eder.

T. S. Eliot'ın gelenek-şair ilişkisini “Şair ile kendisinden önceki ve özellikle bir evvelki nesil arasında mevcut olan fark üzerinde memnuniyetle dururuz; onun şiirinde onu diğerlerinden

⁷¹ Age, s. 19–20.

⁷² Gültekin Sâmanoğlu, *Alacakaranlık*, s. 26.

⁷³ T. Kutsi Makal, “Gültekin Sâmanoğlu Alacakaranlık'ta”, *Son Havadis gzt.*, 10 Temmuz 1970.

⁷⁴ “Ölümünün Üçüncü Yıldönümünde Ozansoy'u Anarken”, *Hisar*, S. 247, Nisan 1978, s. 5.

ayıran, zevkine varılabilecek bir şey bulup çıkarmaya gayret ederiz. Halbuki bu önyargıya kapılmaksızın şaire yaklaşırsak, görürüz ki onun eserlerindeki en ayırıcı vasıflar, kendisinden öncekileri, yani onun atalarını hâlâ dipdiri ayakta tutan, ölümsüzleştiren vasıflardır. Tabii ki, bu vasıfları şairin etki altında kaldığı gençlik yıllarından ziyade, tam olgunluk çağında yarattığı eserlerde bulabiliriz.”⁷⁵ diyerek açıklamaktadır. Bu tespitlerin Sâmanoğlu’nun şiirlerinde divan ve halk şiirinin gerek şekil ve söyleyiş özellikleri açısından gerekse kendinden önce gelen şairleri kaynak olarak yer aldığını söylemek mümkündür. Şair kendisiyle yapılan bir konuşmada geleneğe bakışını; “İyi şairleri, iyi şiirleri okursanız otomatikman etkilenirsiniz. Bu taklit etmek değildir. Ben hece veznini tercih etmişimdir. Aruz veznini de tercih ettiğim oldu. Fakat bizim milli veznimiz hece veznidir. Yunus Emre’den bugüne kadar. Divan edebiyatından okudum. Binlerce beyit ezbere bilirim.”⁷⁶ diyerek ifade etmektedir. “Bu Sonbahar Başka Geldi” şiiri bir halk şairinin kaleminden çıkmış gibidir:

“Bu sonbahar başka geldi,
Bir Mamaklı kız tanıdım.
Deli gönlüm aşka geldi,
Bir Makamlı kız tanıdım....

Takvim eski takvim, ama
Delice esmiyor rüzgâr.
Mamaklım çıktı karşıma,
İçimde bir başkalık var.”⁷⁷

Hecenin 4+4=8’li ölçüsüyle yazılan bu şiir, abab/cdcd çapraz kafiye örgüsü ve sade söyleyişi ile halk şiiri özelliği taşımaktadır. Sâmanoğlu, Yunus Emre başta olmak üzere halk şiirinin önde gelen isimlerini okumuş ve onların söyleyiş özelliklerinden yararlanmıştı. Ondaki halk şiiri geleneği gerek şekil, ölçü, kafiye gerekse bu şiirin kaynağını oluşturan kültür ve değerlerden beslenmiştir. “Leylâ Gibi” ve “Karar” başlıklı şiirleri de hem içerik hem de şekil olarak halk şiiri tarzındadır.

Gültekin Sâmanoğlu, “halk şiiri” yanında “halk kültürü”ne de şiirinde yer vermiş, bu kültürün yansımalarını şiirlerinde dile getirmiştir. “Anadolu Türküsü” şiirinde hayatı uzun soluklu bir türküyü benzeten şair; Anadolu’nun bağrında, yokluklar içinde acıların insanı olgunlaştırdığı toprakları anlatır. Şiirdeki her kelime ve mısra Anadolu’nun insanın kalbinden çıkmış gibidir. Anadolu’nun kaderi, geleceği ve alın yazısı bu simgelerde gizlidir. İnsanın acısı, sıkıntısı ve çaresizliği birtakım sembollerle ifade edilmiştir. Kara, kavak, kağrı, kurak, merak, adak, yasak gibi kelimeler bugün dahi insanımıza pek çok şeyi çağrıştırmaktadır. Şiirde bazen acı/keder bazen de bekleyişler ve Anadolu halkına karşı takınılan olumsuz tavır görmek mümkündür. Şair Anadolu insanının kaderini, alın yazısını, geleceğini irdelemiş ve onların hissedip de ifade edemediklerini söylemeye çalışmıştır. “Anadolu Türküsü” şiiri güçlü bir realizmin yansıması ve halkın coşkulu bir sesidir:

“Eski içlemişler yeni özlemde durmuş,

⁷⁵ T. S. Eliot, “Gelenek ve Şair”, **Edebiyat Üzerine Düşünceler**, Çev.: S. Kantarcıoğlu, KTB Yay., Ankara 1983, s. 20

⁷⁶ Füsün Çelik, “Şiirin Penceresindeki Bürokrat”, **Nokta**, S. 26, 25 Haziran–1 Temmuz 1995, s. 57.

⁷⁷ Gültekin Sâmanoğlu, “Bu Sonbahar Başka Geldi”, **Hisar**, S. 2, Nisan 1950, s. 13.

*Durmuş; gözler ki karada, eller ki akta.
 Karada az ömür, akta soğuk döşekler;
 Ağlatmış Anadolu 'yu bir hain yasak,
 Yasak da yasak, yasak da yasak, yasak da...
 (...)
 Körpe iç çekişler bir beklenene sözlü,
 Sözlü; tarla ki suda, tohum ki başakta
 Tarlada nadas, tohumda çarpar yürekler;
 Sarmış Anadolu 'yu bir bitmeyen merak,
 Merak da merak, merak da merak, merak da...
 Uzun bekleyişler harmanlarla nişanlı,
 Nişanlı; ay ki gökte, güneş ki toprakta,
 Toprakta gelinli kağrı, gökte melekler;
 Avutmuş Anadolu 'yu bir kara kavak,
 Kavak da kavak, kavak da kavak, kavak da...⁷⁸*

Sâmanoğlu, Anadolu insanın iç çekişlerini, geleneğini ve yaşantısını betimler. Tüm kırılma ve yılmaların içinde milletimizin özlemi, hasreti, vuslatı, kederi, sevinci, yalnızlığı, saadeti, çaresizliği sıcak bir anlatımla dikkatlere sunulur. Aynı zamanda Anadolu'nun kara yazısı, çeşitli tabular, kurak günler, medet ummalar, bekleyişler vardır bu şiirde. Yaşam kavgası bu coğrafyanın bilinen kaderidir. Şair, halkın kültürünü, yaşayışını ve geleneğini yansıtmaya/söylemeye çalışmıştır. Şairin ifade ettiği gibi Anadolu'da tarla suyla, tohum başakla sözlüdür. Her bahar nişanlanırlar ve her hasat mevsiminde ayrılırlar. Bu da onların ağlayışıdır. Yağan her yağmur da mutlu olurlar. Başaklar ise sarı buğdaylara ve yeni bir hayata gebe dir. Güneş de toprağın sevgilisidir. Daima aynı türküdür kulaklarımızda uğuldayan. Ancak ne varsa, ne doğsa, ne büyüye yarım dır burada. İnsanın boynu bükük, hep bir yanı eksiktir. Bu şiir de bir bakıma eksik tarafı anlatma ve haykırma çabasıdır.

5- Batı Şiiri

Gültekin Sâmanoğlu Divan ve Halk şiiri nazım şekillerinden yararlandığı gibi şiirinin yapısını oluştururken batıdan şiirimize giren nazım şekillerini kullandığı ya da onlardan yararlandığı görülür. Ancak şair batı kaynaklı nazım şekillerini kullanma konusunda vasatın üstüne çıkamamıştır. “Önce Ellerin” şiiri ise mısra düzeni ve hece sayısı bakımından ‘rondel’i çağrıştırmaktadır. “Baş Ağrısına Sone” şiiri ise mısra sayısı ve mısra düzeni bakımından “sone” nazım biçimiyle yazılmıştır. Ancak şair son üçlükte ‘sone’nin var olan kafiye düzenine bağlı kalmamıştır. Üçlüklerle kurduğu şiirlerde ise ‘terza-rima’dan yararlanan şair “Her Şeyde Sen Varsın” şiirini bu şekilde kaleme almıştır:

*“Bir karanfil, bir yasemin, bir ıtır;
 Bir yaprak üstünde parlayan damla,*

⁷⁸ Gültekin Sâmanoğlu, *Alacakaranlık*, s. 12.

Velhâsıl her şiir seni anlatır.

*İçim burkudur da o eski gamla,
Dudaklarım titrer, gözlerim dolar;
Ruha kurşun gibi çöken akşamla.*

*Sanırım ki bahçelerde sesin var,
Mehtap yine senin için doğacak,
Seni anlatacak bütün şarkılar...*

*Hâlbuki sen bir köşede en uzak
Hayallere dalıp kalmışsın öyle,
Gözlerini kaldır, gözlerime bak:*

Seni fazla sevmek günah mı söyle!..”⁷⁹

Üç mısralı bentlerden ve sonda bağımsız bir mısradan oluşan bu şiirde her üçlüğün orta mısraı altta gelen üçlüğün 1. ve 3. mısralarıyla kafiyelidir. Bu şiir şairin gerek şekil gerekse anlam bakımından batı şiirinden aldığı nazım şekilleri arasında vermiş olduğu en başarılı örnektir. Sâmanoğlu, üçlüklerle kurduğu bazı şiirlerde ise son kısımdaki tek dizeye yer vermediği gibi kafiye düzenine de uymamıştır.

Sonuç

Türk şiirinde “Hisar Topluluğu” içinde yer alan yazı ve şiirleri ile edebiyatımızda anılması gereken isimlerden biri olan Sâmanoğlu’nun şiirlerine kaynaklık eden durum, olgu ve unsurları belirtmeye çalıştık. Değerlendirmelerimizin ışığında şunu ifade etmeliyiz ki her şair gibi ondaki şiir yazma yetisinin aile, doğup büyüdüğü çevre, aldığı eğitim, içinden geldiği kültür ile beraber okul yılları, hocaları, okudukları, etkisinde kaldığı şahsiyetler etrafında şekillendiği görülmektedir. Bunun yanı sıra geçirdiği hastalıklardan ortaya çıkan psikolojik durumlar da şiirlerinin kaynakları açısından önemlidir. Yahya Kemal başta olmak üzere, Cahit Sıtkı, Ziya Osman, Kemalettin Kamu, Beş Hececiler vb. modern şiirimizin önemli isimleri ondaki şiir zevkinin oluşmasında etkili olmuşlardır. Gültekin Sâmanoğlu, Yahya Kemal’in “kökü mazide âti” felsefesini benimsemek suretiyle, geçmişe bağlı, ancak taklitten uzak, çağdaş ve millî örnekler sunmaya çalışmıştır. Türk tarihi, Anadolu coğrafyası/memleket ve din gibi genel kültür kaynakları yanında, halk şiiri/kültürü ve batı şiiri gibi edebî kaynaklar da şiirlerine zenginlik ve çeşitlilik katmıştır.

⁷⁹ Age, s. 55–56

KAYNAKÇA

- AKKUŞAK Osman, “Gerçek Şiirin Gerçek Sanatçıları”, **Zaman gzt.**, 2 Şubat 1989.
- BÜLBÜL Rıdvan, “Gültekin Samancı’yı da Kaybettik”, **Yeni Meram gzt.**, 14 Nisan 2003.
- ÇELİK Fusun “Şiirin Penceresindeki Bürokrat”, **Nokta**, S: 26 (1995), s. 56-58.
- EKİZ Münir, “Sanatkârlarımız Konuşuyor: Gültekin Sâmanoğlu”, **Meş’ale**, S: 22–23 (1978), s.12–13.
- ELIOT Thomas Stearns, **Edebiyat Üzerine Düşünceler**, Çev.: Sevim Kantarcıoğlu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1983, ss. 19-28.
- EMİR Sabahat, “Gültekin Samancı”, **Babıali Magazin**, S: 167, s. 26.
- EMİROĞLU Öztürk, **Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Hisar Topluluğu ve Edebî Faaliyetleri**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2000.
- ERGÜZEL Mehdi ve KOCAKAPLAN İsa, “Gültekin Sâmanoğlu ile Şiiri Üzerine Bir Sohbet”, **Türk Edebiyatı**, S: 154 (1986), s. 42-46.
- ERSÖZ Ahmet, “Gültekin Sâmanoğlu İle Zaman Sohbetleri”, **Zaman gzt.**, 18 Mart 1990.
- İNAL Yaşar Faruk, “Gültekin Samancı”, **Gerçek gzt.**, 19 Ocak 1988.
- İNAL Yaşar Faruk, “Aile Mutluluğu’nun Aşkın ve Dostluğun Şairi Gültekin Sâmanoğlu”, **Ozan Ağacı**, S: 32 (2002), s. 12.
- KABAKLI Ahmet, “Gültekin Sâmanoğlu”, **Türk Edebiyatı**, C. 4, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., İstanbul, 2002, s. 310-318.
- KAPLAN Mehmet, “Alacakaranlık”, **Hisar**, S: 77/152 (1970), s. 10-11.
- KAPLAN Mehmet, **Şiir Tahlilleri 2**, Dergâh Yay., 5. bsk., İstanbul 1992.
- KEMAL Mehmet, “Gölgede Vurmak”, **Cumhuriyet**, S: 21083 (1983), s. 8.
- KUTLU Pakize, “Sanatçılarla Konuşmalar”, **Son Havadis gzt.**, 19 Şubat. 1972.
- MAKAL T. Kutsi, “Gültekin Sâmanoğlu Alacakaranlık’ta”, **Son Havadis gzt.**, 10 Temmuz 1970.
- MEMİŞ Ümmühan “Bütün Yönleriyle Şair Gültekin Sâmanoğlu”, **Tarla**, S:9 (1992), s. 5-7.
- OKAY Orhan, **Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı**, Dergâh Yay., İstanbul, 2005.
- OZANSOY Gavsı, “Beş Kuşak Konuşuyor: Gültekin Sâmanoğlu”, **Haber gzt.**, 26 Şubat 1967.
- ÖNAL Mehmet, **Yeni Türk Edebiyatı I**, 3. bsk., Akçağ Yay., Ankara, 2008.
- PALA Abdurrahman, “Gültekin Samancı ya da Sâmanoğlu”, **Vatan gzt.**, 20 Şubat 2003.
- SÂMANOĞLU Gültekin, “Bu Sonbahar Başka Geldi”, **Hisar**, S: 2, Nisan 1950, s. 13.
- SÂMANOĞLU Gültekin, “Yoldaki Gurbet”, **Hisar**, S: 24 (1952), s. 15.
- SÂMANOĞLU Gültekin, “Gurbet Akşamları”, **Hisar**, S: 26 (1952), s. 10.
- SÂMANOĞLU Gültekin, “Yalnızlığın Gölgesinde Bu Akşam”, **Hisar**, S: 47 (1954), s. 11.
- SÂMANOĞLU Gültekin, **Alacakaranlık**, Hisar Yay., Ankara 1970.
- SÂMANOĞLU Gültekin, “Ölümünün Üçüncü Yıldönümünde Ozansoy’u Anarken”, **Hisar**, S: 247, (1978), s. 5-6.

-
- SÂMANOĞLU Gültekin, **Uzun Vuran Gölge**, Baha Matbaası, İstanbul 1983.
- SÂMANOĞLU Gültekin, **Kemâlettin Kâmi Kamu**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1986.
- ŞİMŞEK Yaşar (2007). **Gültekin Sâmanoğlu (Hayat-Sanat ve Eserleri)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens., Tokat.
- ÜNLÜ Özcan, “Gültekin Samancı”, **Yesevî**, Mayıs 2003, s. 33.
- YALÇIN Alemdar , “Hisar Şairlerin Otuz Yılı”, **Hisar**, S: 200/275 (1980), s. 14-19.
- YARDIM Mehmet Nuri, “Babam Şiiri Ezberletirdi”, **Türk Edebiyatı**, S. 317, Mart 2000, ss. 50-51.
- WELLEK Rene ve WARREN Austin, **Edebiyat Biliminin Temelleri**, Çev.: Ahmet Edip Uysal, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1983.